

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2002-12-19

Närvarande: justitierådet Nina Pripp, regeringsrådet Bengt-Åke Nilsson, f.d. kammarrättspresidenten Jan Francke.

Enligt en lagrådsremiss den 5 december 2002 (Försvarsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1992:1153) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands,
2. lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten,
3. lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kammarrättsassessorn Cecilia Skjöldebrand.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I Försvarsmaktens verksamhet ingår bl.a. uppdrag med internationell anknytning. Dit hör sådan verksamhet som avses i 1 § lagen (1992:1153) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands. Det rör sig om fall då regeringen på begäran av Förenta nationerna eller enligt beslut som fattas av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa beslutat att ställa en väpnad styrka till förfogande för fredsbevarande verksamhet utomlands. Någon skyldighet att tjänstgöra i en sådan styrka anses inte föreligga för anställda i Försvarsmakten, t.ex. yrkesofficerare eller reservofficerare. Tjänstgöringen är således

frivillig och åligger en anställd endast om denne genom särskilt anställningsavtal godtagit denna.

Syftet med förslagen i den nu framlagda lagrådsremissen är att det i fortsättningen skall vara möjligt att utan fristående anställningsavtal ålägga anställda i Försvarmakten att tjänstgöra i utlandsstyrkan. Ingen skall dock vara tvungen att fullgöra en sådan tjänstgöring utan ett anställningsavtal som innefattar en sådan skyldighet. För den som inte har en anställning i Försvarmakten men vill tjänstgöra i utlandsstyrkan skall avtal även i fortsättningen kunna träffas för begränsad tid om anställning för sådan tjänstgöring.

De bestämmelser i övrigt som idag finns i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarmakten, LUF, och lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. avses gälla oförändrade för dem som tjänstgör i utlandsstyrkan.

Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1153) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands

2 §

Paragrafen föreslås bli upphävd. Följden av förslaget blir bl.a. att det i första meningen föreskrivna kravet på särskild anställning för tjänstgöring i väpnad tjänst för fredsbevarande verksamhet utomlands utgår. Att det skall krävas anställning i Försvarmakten bl.a. för sådan tjänstgöring och att personalen skall ingå i en utlandsstyrka inom Försvarmakten föreslås i remissen komma till uttryck i LUF. Lagrådet har ingen erinran mot förslaget.

Med förslaget att upphäva 2 § kommer lagen, som också sagts i remissprotokollet, att bli en ren bemyndigandelag. Lagrådet föreslår

därför att paragrafindelningen upphävs och att innehållet i 3 § förs över till nuvarande 1 § som en andra mening med följande lydelse: "Högst tretusen personer får samtidigt tjänstgöra utomlands i en sådan styrka." Vad som här avses är som redan framgått tjänstgöring för fredsbevarande verksamhet. Av 1 § andra stycket LUF i nuvarande lydelse följer att det i Försvarmaktens utlandsstyrka härutöver kan ingå militär och civil personal för fredsframtvingande verksamhet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarmakten

1 §

Första stycket

Det har vid föredragningen upplysts att endast anställda i Försvarmakten får tjänstgöra i Försvarmaktens utlandsstyrka. Lagrådet har vid sin granskning av lagförslaget därför utgått ifrån att kravet i det föreslagna tredje stycket på anställning i Försvarmakten för tjänstgöring i utlandsstyrkan inte innebär någon nyhet i sig. Något behov av en upplysning om att lagen skall tillämpas på dem som tjänstgör i utlandsstyrkan torde inte behövas. Den föreslagna andra meningen bör därför kunna utgå.

Lagrådet föreslår att första stycket får lyda: "Inom Försvarmakten skall finnas en utlandsstyrka för verksamhet som avses i denna lag."

Andra och tredje styckena

Av det föreslagna tredje stycket följer, som redan sagts, att endast den som har en anställning i Försvarmakten får tjänstgöra i utlandsstyrkan. Avsikten med stycket är att ge uttryck för att endast den är

skyldig att tjänstgöra i utlandsstyrkan vars anställningsavtal omfattar en sådan skyldighet. Behovet av en reglering av detta slag kan ifrågasättas. Det följer utan särskild föreskrift i lagen att den som innehar en anställning inte har en vidare tjänstgöringsskyldighet än vad anställningsavtalet omfattar. Finns det inte något anställningsavtal över huvud taget, får ett sådant avtal träffas. Och finns det ett anställningsavtal men detta inte omfattar tjänstgöringsskyldighet i utlandsstyrkan, kan antingen det gällande avtalet kompletteras efter överenskommelse eller särskilt avtal tecknas.

Mot bakgrund av vad som anförts i remissen vill Lagrådet dock inte avstyrka att det införs en uttrycklig bestämmelse gällande tjänstgöringsskyldigheten. Lagrådet förordar dock att denna förs in i andra stycket och ges följande lydelse:

”I utlandsstyrkan får endast sådan militär och civil personal tjänstgöra som enligt anställningsavtal är skyldig att fullgöra tjänst i styrkan och som behövs för internationell verksamhet i syfte att

1. avvärja risk för en väpnad konflikt,
2. hejda en pågående väpnad konflikt,
3. övervaka överenskommelser om fred och vapenstillestånd, eller
4. skapa förutsättningar för varaktig fred och säkerhet genom humanitärt arbete i samband med en väpnad konflikt.”

Den föreslagna texten innebär att den som vid ikraftträdandet av lagändringen innehar en sådan anställning i Försvarmakten som inte omfattas av en tjänstgöringsskyldighet i utlandsstyrkan, efter ikraftträdandet kan få en sådan skyldighet endast om han eller hon tecknar ett avtal som innefattar en sådan skyldighet. Lagrådet utgår ifrån att en skyldighet att tjänstgöra i utlandsstyrkan kommer att uttryckligen anges i anställningsavtalen även i fråga om nyanställda. Förslaget ger möjlighet att antingen komplettera ett gällande anställnings-

avtal så att detta omfattar också den i lagen reglerade tjänstgörings-skyldigheten eller att teckna ett särskilt avtal om sådan tjänstgörings-skyldighet. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet kan det bli fråga om ett avtal som skall löpa tills vidare eller vara tidsbe-gränsat. Det kan t.ex. vara fråga om ett avtal om tjänstgöring vars omfattning är på förhand avgränsad eller om ett avtal innefattande en generell tjänstgöringsskyldighet i utlandsstyrkan.

Om Lagrådets förslag till ändrad lydelse av andra stycket inte godtas, förordas att det föreslagna tredje stycket flyttas upp och får bilda pa-ragrafens andra stycke samt att stycket avslutas enligt följande ” - - - skall anställas särskilt för tjänstgöring i styrkan.” Förslaget innebär att det nuvarande andra stycket kommer att utgöra en nytt tredje stycke.

4 §

Första stycket

Det i första meningen föreslagna uttrycket ”särskild anställning” torde vara avsett att referera till remissens förslag i 1 § tredje stycket om anställning särskilt i utlandsstyrkan. Med Lagrådets alternativ saknas denna skrivning att referera till. Oavsett om skrivningen i det före-slagna tredje stycket behålls eller ej kan uttrycket ”särskild anställ-ning” uppfattas som missvisande i det fall det är fråga om en anställ-ning av någon som inte redan innehar en anställning i Försvarmak-ten.

Lagrådet förordar därför att första meningen får följande lydelse: ”En anställning för tjänstgöring enbart i utlandsstyrkan skall vara tidsbe-gränsad och avse tiden för både utbildning och tjänstgöring.” Godtas inte förslaget, föreslås att det i första raden mellan orden ”anställning” och ”i utlandsstyrkan” förs in orden ”för tjänstgöring”.

Andra stycket

I detta stycke finns bestämmelser om uppsägningstidens längd för en sådan anställning som avses i första stycket. Lagrådet föreslår att första meningen får lyda "Anställningen får sägas upp före anställningstidens utgång med en uppsägningstid av tre månader för både arbetsgivare och arbetstagare."

Tredje stycket

Till detta stycke har i det remitterade lagförslaget flyttats över text från nuvarande 3 § 1. En utgångspunkt för behovet av att undanta bestämmelserna i 15 – 17 §§ lagen (1982:80) om anställningsskydd är att arbetstagaren är anställd för begränsad tid enligt 5 eller 5 a § nämnda lag. Eftersom lagstöd för en tidsbegränsning av anställning för tjänstgöring i utlandsstyrkan finns i 4 § första stycket LUF kan det ifrågasättas om bestämmelsen i tredje stycket över huvud taget behövs.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.